

SFERA EROSULUI ÎN NARAȚIUNI

Academician **Mihai CIMPOI**

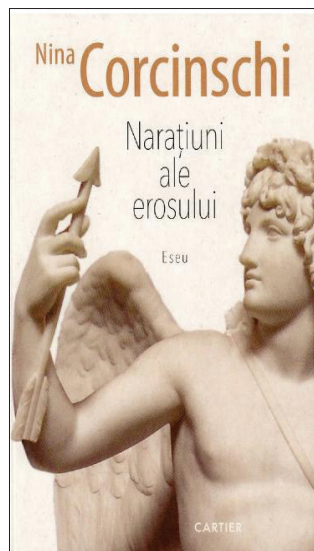
E-mail: acad.cimpoi@gmail.com

Institutul de Filologie „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Cartea Ninei Corcinschi, *Narațiuni ale erosului*, apărută în 2019 la Editura „Cartier”, abordează un fenomen de o importanță capitală din cadrul imaginarii literare modern și postmodern, care include nu doar modul în care erosul este reflectat în literatură, ci și schimbările de mentalitate și de sensibilitate ale ființei umane.

Într-o epocă a relativizării nietzscheene a valorilor și a caragializării societății (este binecunoscut și modul în care apare femeia, ca „damă bună”, deși Călinescu demonstrează cu subtilitate că niciunul dintre eroi, inclusiv Cetățeanul turmentat care o numește astfel, nu se arată iritați moral la ideea că Zoe a păcătuit...), dragostea s-a relativizat și ea ca valoare, dar lumea continuă să iubească, cuplurile își declară credința statornică. Chiar dacă a treia căsătorie, spune statistica, se destramă, poeții scriu romane, întâlnindu-se printre ei câte un erotograf care-i scrie iubitei scrisori zilnice. Vedem că și rețeaua neologistică a „erosului” se lărgeste noțional, în DEX-uri apărând termeni ca *erotograf* și *erotografomanie*, *erotomanie*, *eropatie*, alături de procesul de *erotizare* și, bineînțeles, conceptele de *erotologie* și *erotolog*, care se referă la studiul științific al scrierilor erotice. Să observăm că în ediția a II-a a DEX-ului din 1998 avem atestate doar *erotomanic* și *erotoman* și, ținând cont de faptul că în *Dicționarul limbii literare române contemporane* din 1956 atestăm doar *erotic* și *erotism*, acum vedem un mare progres al câmpului semantic al „erosului”.

Ceea ce își propune Nina Corcinschi, sub un unghi de abordare original, este urmărirea asociată a modului de înțelegere a *erosului* în diferite epoci și a *imaginei* lui, pe care îl crede pe bun cuvânt, o categorie relativ nouă, flexibilă, complexă și polivalentă, înglobând reprezentări și afecte diferite. Ce presupun aceste proiecții erotologice ne-o spune de asemenea exegeta: pulsioni refulate (Freud), mituri, arhetipuri (M. Eliade, C. Yung, G. Durand), reverii și vise (G. Bachelard), în câmpul atenției intrând, firește, și constituenții imaginarii erotice: personajele, tehnicile retorice (ca adevizi între real și imagini), ludicul, reasamblarea topoilor tradiționali (J. Derrida, J. Deleuze), faptele de limbaj și complexe (exegeta le zice „conglomerate”) de imagini.

Nina CORCINSCHI. *Narațiuni ale erosului*. Eseu. Chișinău: Editura „Cartier”, 2019. 368 p.

Acum, reflectând în marginea lucrării atât de docte a Ninei Corcinschi, ne punem o dublă întrebare în spirit heideggerian: La ce bun *dragostea* și la ce bun *teoretizarea* ei în vremuri sărace (în vremuri sărace cu duhul)?

Vom răspunde tot cu ajutorul filosofului: fiindcă noi suntem în căutarea *sensului ființei*, fiindcă *a gândi* înseamnă *a gândi ființa*, iar acest proces de determinare fenomenologică presupune ca atare și căutarea sensului *dragostei*. Căci ea prevede, la rândul ei, o angajare plenară a ființei (ne referim acum la Max Scheler). Așadar, ființa se revelează, cu toate iluminările și ocultările ei, în trăirea erosului – polarizată între contingent și transcendent, între real și imaginar, între Eu și Celălalt (ecuație ființială atât de disputată azi de filosofi, fenomenologi, eticieni, poeticieni). De aceea, în lucrare se vorbește, iarăși justificat, despre *erotologia literaturii*, despre articulările artistice și ontologice ale erotismului în literatură. Se fac precizările metodologice necesare privind omologarea în câmpul semantic al conceptelor erotism/dragoste/sexualitate (adesea nu doar omologabile, ci și confundate), dar și delimitarea acestora, determinată de o relație specială cu simbolicul și imaginarul. Acestea din urmă întrețin puterea deosebită a pasiunii, a erotismului ca *stare limită*,

aflată sub semnul vrajei, iraționalului și incluzând o sferă largă a trăirii (bucurie, suferință, sexualitate, pasiune, gelozie, plăcere, angoasă, frica încălcării interdicțiilor, conștiința păcatului, tentația morții). E vorba de acea îmbinare simbiotică – sub semnul ontologicului – a lui Eros cu Mors. Nu există erotism, spune Bataille, dacă nu se ia în considerare perspectiva morții. Această ecuație ontologică o întâlnim și la Eminescu, care-și proiectează iubirea într-un *dor supraceresc* și, totodată, printr-un *mixtum compositum* în *noaptea neființei*, în gândurile sale „negre și triste”.

În afară de motivația filosofică a teoretizării erosului, avem una de alt ordin, social-politic, conjugată și cu psihanaliza, la nivel mondial, concretizată în mișcarea feministă. Să ne amintim în acest sens de operațiunea „Pubelele libertății” ale americanilor din 1968, care au înscenat funeraliile feminității tradiționale la cimitirul militar din Arlington aruncând la gunoi sutienele, corsetele, genele false, și a franțuzoai-celor din 1970, care au depus o coroană la Arcul de Triumf în memoria „femeii necunoscute a soldatului necunoscut”. Mișcarea pentru schimbările legislative (liberalizarea avortului, acordarea concediilor de maternitate, întărirea drepturilor femeilor împotriva violenței conjugale) s-a extins la nivel mondial, cu implicarea ONU și cu constituirea Mișcării de Eliberare a Femeii.

Revenind la valoarea erosului în literatură, ne-am putea referi la felul cum e înțeles în contextul mai restrâns al imaginarului liric, romanesc și dramaturgic. În volumul său *Dimineața poezilor*, acad. Eugen Simion stabilește judicios că, la noi, *nașterea conștiinței lirice coincide cu nașterea conștiinței erotice*. Criticul își susține ideea cu o afirmație a lui Denis de Rougemont, reluată de Roland Barthes, și – în mod aplicat – prin analiza poeziei lui Costache Conachi și a altor poeți de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Erosul relevă ființa, constată academicianul, iar conștiința ființei individuale antrenează dorința de expresie. *A comunica* (a se exprima) devine, inevitabil, *a scrie*. La Eminescu, criticul găsește o erotică ce cuprinde marile mituri ale existenței. În ierarhia afectivă, iubirea trece pe primul loc. Evoluția tipologiei feministe poate fi urmărită de la Eliza la Veronica, de la Seducător la *Logodnic*, de la *ibovnică* la

îngerul-demon, adică de la îngerul iatacului corupt de voluptatea leneșă la *îngerul-demon*, în care se concentrează sublimitățile și răul veacului.

Roland Barthes, care impune și noțiunea de *discurs îndrăgostit*, consideră că actul scrierii/exprimării iubirii prezintă o deosebită dificultate, subiectul amoros constituind un subiect *atopic*: a scrie despre un lucru înseamnă a-l perima.

Roland Barthes citează din *Suferințele tânărului Werther*: „Am pierdut... forța sacră, vivifiantă, cu care cream în jurul meu universuri”, dar Eugen Simion e în dezacord cu această afirmație, căci omul îndrăgostit dispune de imaginație pentru a crea galaxii de lumi inedite.

După ce panoramează numeroase teorii ale erosului (creștină, agapé, magnetică, blestemată etc.), Nina Corcinschi dezbată problema *împlinirii și destrămării* prin iubire. Autoarea ne propune o delimitare între romanul interbelic și cel postbelic, primul axându-se pe imaginarul erotologic unitiv, pe „iubirea ca o contopire” – un corolar al iubirii-pasiune, cea mai prolifică și impactantă istoric și cultural formă de iubire, iar cel de-al doilea, pe iubirea ca destrămare, ca „dezordine pletorică” (Bataille), prin transgresiuni și exces al formelor constituite ale vieții.

Dintre analizele concrete, axate și pe un criteriu tipologic, remarcăm: cea a romanului *Al 4-lea* de Moni Stănilă, ce prezintă o iubire-identificare; cea a romanelor lui Eugen Barbu și Petru Dumitriu, *Princepele* și *Cronică de familie*, unde există iubiri demonice, stihiale, cea a romanului lui Dan Coman *Căsnicie*, care scoate formula iubirii-dependență din registrul periferic, adulterin și incestuos (precum în *Lolita*); a romanului *Don Juan* al lui Nicolae Breban, care reactualizează mitul celebrului seducător; cea a romanului *Pupa rusă* de Gh. Crăciun, în care re apare tipul de *femeie fatală* etc. Cartea Ninei Corcinschi probează nu numai atitudinea de profesionist a autoarei față de investigația literară, dar și apetența pentru examenul critic, dublată de vocație. Lucrarea domniei sale este sobră și totodată îndrăzneată, erudită, în același timp savuroasă la lectură. Consider că este un studiu foarte util pentru înțelegerea raportului complex între erotism și literatură mai cu seamă astăzi, într-o epocă a post-umanității, adică a post-iubirii.